

razvoju europske epske poezije klasičnog tipa od postvergilijanskog doba do romantizma. Autor zaključuje da je Marulić bio jedan od europskih epskih pjesnika koji su težili zadržati tradicionalne osobine klasičnog epa, ali su istovremeno obnavljali neka svojstva žanra.

U tekstu „*Otpor i predanje: Marulićevi nazori o autoritetu i posluhu*“ (285-291) **Branko Jozić** razmatra kakvi su Marulićevi nazori o autoritetu, vlasti, slobodi, podložnosti te na temelju analize nekoliko odlomaka iz njegovih djela zaključuje kako su prema Maruliću vrlina i opće dobro svima nadređeni. On poštuje autoritet, ali samo ako je utemeljen na općim vrijednostima i potvrđen djelima te je stoga bio kritičan prema nositeljima autoriteta koji se nisu ponašali u skladu s tim načelima.

Mladen Parlov analizira „*Lik žene u misli Marka Marulića*“ (293-313) te zaključuje kako se u Marulićevim djelima vidi utjecaj višestoljetnog crkvenog pristupa ženi i govora o ženi, ali se osjeća i novi pristup razmišljanja o ženi. Međutim, u splitskoj sredini Marulićeva vremena, a time i kod njega, žena i njezina uloga u društvu još uvijek je, prema mišljenju autora, više srednjovjekovna nego renesansna.

Posljednji u nizu radova je zanimljivi tekst **Bratislava Lučina** „*Marulićeva ruka na trogirskom kodeksu Petronija (Codex Parisiensis lat. 7989 olim Traguriensis)*“ (315-322). Autor je u potrazi za identitetom prepisivača trogirskog kodeksa, rukopisa koji jedini na svijetu sadrži tekst *Trimalhionove gozbe* naišao na zanimljivo otkriće: na stranicama rukopisa prepoznao je Marulićev autograf. Prema autorovom mišljenju Marulić je u kodeks prepisao Klaudijanovu pjesmu, ali se trag njegove ruke nalazi i u nizu marginalija koje su upisane u kodeks. Na temelju toga autor zaključuje kako je Marulić morao biti vlasnik trogirskoga kodeksa na prijelazu iz 15. u 16. stoljeće, a možda i tijekom čitavog svog života.

Nakon nabrojanih tekstova slijedi *Kronika* u kojoj se nalaze obrazloženja nagrada Dana hrvatske knjige 2004. te izvješće **Cvijete Pavlović** o predavljanju Marulićeve *Judite* u francuskom prijevodu Charlesa Bénéa na Sorbonnei. U odjeljku *Bibliografije* **Branko Jozić** donosi *Bibliografiju Marka Marulića 2004.*, a u odjeljku *Recenzije, prikazi, osvrti* nalaze se prikazi dvaju djela o Maruliću.

Colloquia Marvliana i u ovom broju donosi niz zanimljivih i kvalitetnih radova o Maruliću i njegovu djelu. Svojom širinom i sve raznovrsnijim znanstvenim radovima časopis je zanimljiv ne samo marulolozima, već i širem krugu znanstvenika i čitatelja. Tendencija je časopisa u tome da postane interdisciplinarni te bi stoga i radovi povjesničara o Maruliću i njegovu vremenu bili dragocjeni i dobrodošli.

Sandra IVOVIĆ

Prilozi Instituta za istoriju u Sarajevu

Prilozi 34, *Institut za istoriju u Sarajevu, Sarajevo 2005, 460 str.*

Davne 1965. godine izašao je prvi broj časopisa Instituta za istoriju u Sarajevu *Prilozi za istoriju radničkog pokreta* (od 1973. godine pod imenom *Prilozi*). Nakon što je sredinom sedamdesetih Institut za istoriju proširio područje istraživanja na srednjovjekovno,

osmansko, austrougarsko, međuratno i socijalističko razdoblje, njegov časopis *Prilozi* rano se potvrdio kao vodeći bosanskohercegovački povijesni časopis. Inače, karakteristika Instituta za istoriju u Sarajevu je organizacija brojnih znanstvenih skupova, pa će se u Sarajevu 3. i 4. studenog 2006. održati skup pod naslovom „*Revizija prošlosti na prostoru bivše Jugoslavije*“. U ovom broju *Priloga* 34, koji je pred nama, objavljeni su neki radovi sa skupa pod naslovom „*Sarajevo 1914 – Devedeset godina poslije*“ koji je održan 2004. godine u organizaciji toga Instituta.

Ovaj broj *Priloga* sa svojih 460 stranica započinje uvodom redakcije, a zatim tematskim blokom „*Sarajevo 1914. godine*“. **Husnija Kamberović** (*Ubojstvo Franza Ferdinanda u Sarajevu 1914. – Devedeset godina poslije*, str. 13-22) u svom uvodnom prilogu skreće pažnju na tadašnje pisanje dijela štampe u Sarajevu, te nekih listova u Hrvatskoj i Srbiji, o ubojstvu Franje Ferdinanda i njegove supruge u Sarajevu. Glavni je cilj rada prikazivanje različitih percepcija tog događaja kod stanovnika Bosne i Hercegovine, odnosno kod njezina tri naroda. Na jedan su način reagirali Srbi, a na drugi Hrvati i Bošnjaci. Prvi uglavnom „veseljem, kao za krsnu slavu“, a drugi organiziranim protusrpskim demonstracijama u većim gradovima te žalobnim povorkama. Autor konstatira da su gledanja na taj događaj i devedeset godina poslije različita, ali su glavne linije podjela ostale iste kao neposredno nakon atentata.

Zijad Šehić (*Atentat, mobilizacija, rat*, str. 23-38) u svom članku pokazuje ulogu Srbije i njenu borbu za hegemoniju na Balkanu te situaciju neposredno nakon atentata na prijestolonasljednika Franje Ferdinanda u Sarajevu. Vrlo brzo uvedene su izvanredne mjere poput ograničavanja izdavanja putnih isprava, slobode kretanja, okupljanja itd. Atentat je poslužio kao izuzetan povod za obračun sa Srbijom kod vojnih i političkih krugova u Beču. Nakon izbijanja rata, Srbija je pokušala izazvati srpski ustanak u Bosni za koji su još od ranije postojali planovi, pomoću ubačenih četničkih grupa u istočnu Bosnu na granici sa Srbijom. Autor govori o zamahu srpske ideje koja se probila ne samo među inteligencijom već i među srpskim seoskim stanovništvom u Bosni. **Marc Stefan Peters** (*U sjeni ubijenog nadvojvode: Karlo Tersztyánsky i Stjepan Sarkotić*, str. 39-48) prikazuje odnos dvojice austrougarskih generala, K. Tersztyanskog i S. Sarkotića, koji su bili dugogodišnji pouzdanci ubijenog nadvojvode Franje Ferdinanda. Pomoću dnevnika Stjepana Sarkotića i njegovih pisama Tersttyanskom, autor opisuje varijacije mađarske politike prema južnoslavenskom pitanju tokom Prvog svjetskog rata u Monarhiji i reakcije tih generala prema njoj. Dok je general Tersztyanszky bespogovorno branio „crnožutu misao“, Sarkotić je bio pristalica preuređenja Habsburške Monarhije prema principu trijalizma. **Sonja Dujmović** („*Srpska riječ*“ i *1914. godina – sistem nacionalne mobilizacije*, str. 49-59) u svom članku iznosi kako je „Srpska riječ“, novine radikalne stranke u Bosni i Hercegovini, tokom 1919. godine u novoj državi koristila atentat na Franju Ferdinanda u cilju nacionalne mobilizacije srpskog naroda te za diskreditaciju svojih političkih protivnika. **Indira Kučuk-Sorguč** (*Prilog historiji svakodnevnice: Spomenik umorstvu – okamenjena prošlost na izdržavanju stoljetne kazne*, str. 61-65) piše u svom kratkom prilogu o sudbini spomenika Ferdinandu i Sofiji podignutog 1917. godine, a uklonjenog krajem 1918. godine. **Ferdžad Forto** (*Afere i prijevare u BiH 1914.-1918.*, str. 67-78) opisuje tri ekonomske afere koje su pogodile Bosnu i Hercegovinu tokom Prvog svjetskog rata. Bosna je kao i ostatak zemlje prolazila tokom rata kroz veliku nestašicu hrane što je dovelo do velikog povećanja cijena i porasta špekulacija. Austrougarska vlast se do samog kraja borila protiv špekulanata, prema ocjeni autora, vrlo uspješno.

Na kraju ovog tematskog bloka treba napomenuti da hrvatska historiografija u posljednje vrijeme nije dala niti jedan rad koji bi govorio s hrvatskog aspekta/pogleda o atentatu u Sarajevu, „Mladoj Bosni“ i njezinim vezama s hrvatskim omladinskim organizacijama (Mlada Hrvatska).¹

Drugi dio pod naslovom „*Naučne rasprave*“ otvara **Dževad Juzbašić** svojim radom (*Die Österreichisch-Ungarische okkupationsverwaltung in Bosnien-Herzegowina*, str. 81-112) u kojemu se osvrće na probleme upravljanja Bosnom i Hercegovinom u dualističkoj strukturi Austro-Ugarske. U središtu rada odnosi su između vojnih institucija i civilne vlasti. Stavovi austrijskih militarističkih krugova o metodama upravljanja došli su do izražaja kada je 1912. ukinuta funkcija civilnog adlatusa, te je sva vlast ostala u rukama zemaljskog poglavara Oskara Potioreka. **Samija Sarić – Vera Štimac** (*Gdje je bila sarajevska Hagada od 1894. do 1913. godine?*, str. 113-117) izlažu put koji je prošla sarajevska Hagada (židovska zbirka biblijskih priča iz XIV. stoljeća), koju je 1894. godine kupio Zemaljski muzej u Sarajevu, i poslao u Beč da se stručno odredi njen autor i mjesto nastanka do 1913. godine kada je vraćena u Sarajevo. **Edin Radušić** (*Agrarno pitanje u Bosanskohercegovačkom Saboru 1910.-1914. godine*, str. 119-153) pomoću stenografskih izvješća o sjednicama bosanskohercegovačkog sabora pokazuje stavove i mišljenja sva tri nacionalna saborska kluba i Zemaljske vlade oko agrarnog pitanja. Muslimanska politika težila je zadržavanju posjeda kao instrumenta njene ekonomske i političke moći, te je predlagala fakultativni otkup čiftluka. Srpski poslanici tražili su obavezni otkup čiftluka, koji bi bio plaćen državnim proračunom, dok se Hrvati nisu previše isticali u diskusijama oko agrarnog pitanja iako su podupirali muslimanske prijedloge zbog saveza s njima i poslovičnog neoponiranja Zemaljskoj vladi. Zakon koji je donesen 1911. godine ozakonio je fakultativni način otkupa čiftluka, pri čemu se kao posrednik pojavljuje država koja prodavatelju daje državne obveznice.

Safet Bandžović (*Sovjetska „ПРАВДА“ o unutrašnjim prilikama i vanjskoj politici Jugoslavije (1919.-1941.)*, str. 155-196) u svom zanimljivom prilogu piše kako je „Правда“, kao najutjecajnije partijske i državne novine u SSSR-u, pratile događanja u Kraljevstvu SHS, odnosno Kraljevini Jugoslaviji u međuratnom razdoblju. „Правда“ je kao glasnogovornik sovjetske politike jasno odražavala mišljenje Kremļa. U većini članaka prevladavaju vijesti o političkom stanju u zemlji, vanjskoj politici Jugoslavije, te o službenom stavu Sovjetskog Saveza prema toj državi. Kraljevina SHS, odnosno Kraljevina Jugoslavija, spadala je u onaj blok država koje su bile izrazito neprijateljske prema Sovjetskom Savezu te s njim sve do početka Drugog svjetskog rata nije imala uspostavljene diplomatske odnose. „Правда“ je vrlo otvoreno i kritički govorila o unutrašnjem stanju u Jugoslaviji, prikazujući sve vlade velikosrpskim, dok je Punišu Račića, atentatora u beogradskoj Narodnoj Skupštini na Stjepana Radića i hrvatske poslanike nazvala „srpskim fašistom i osnivačem fašističkog saveza“. U jednom periodu „Правда“ je pozivala na rušenje Kraljevine SHS kao države. **Vera Katz** (*„Ostaci građanstva“ na putu izgradnje socijalizma u Bosni i Hercegovini*, str. 197-216) piše o postupnom gašenju građanskih institucija u Bosni i Hercegovini poslije 1945. godine pod pritiskom komunističkog sustava. Formalnim pokretanjem aktivnosti građanskih institucija nakon završetka

¹ Jedini je izuzetak rad Damira Agićića (1995), *Civil Croatia on the Eve of the First World War*, *Povijesni prilozi* 14, 301-317.

rata, komunistička vlast stvarala je privid višestranačkog sustava, dok je u stvarnosti te institucije svojim zakonskim rješenjima polagano gasila.

U dijelu „*Priloga*“ pod naslovom „*Historijska građa*“ u prvom radu **Nedim Zahirović** (*Podaci o Bosanskom ejaletu u orijentalnim rukopisima konzularne akademije u Beču*, str. 219-230) donosi prijepise dokumenata u rukopisima bivše Konzularne akademije iz Beča koji se odnose na prostore Bosanskog ejaleta od sredine 16. do prvih desetljeća 18. stoljeća. **Mina Kujović** (*Prepiska u vezi sa vlasništvom Fethija džamije u Zvorniku 1879.-1915. godine*, str. 231-240) daje dio arhivske građe u kojoj se spominje Fethija džamija u Zvorniku koja je u razdoblju od 1879. do 1915. godine korištena kao garnizonska crkva, dok je kasnije proglašena povijesnim spomenikom. **Andrej Rodins** (*Odabrani dijelovi zapisnika sa Skupština Društva radnika BiH od osnivanja do 1961. godine*, str. 241-274) donosi dijelove zapisnika s godišnjih Skupština arhivskih radnika Bosne i Hercegovine kao svjedočanstvo o stvaranju i razvitku moderne arhivske službe u Bosni i Hercegovini.

U „*Polemikama*“ **Mesudin Šadinlija** (*Jedno vještačko poglavlje o zastavi [Pål Kolstø, Državni simboli u novim državama: znakovi jedinstva i podjele, Prilozi 33/2004]*, str. 185-208) daje odgovor na spomenuti članak oko „nepoznavanja ili namjerne netočnosti“ u Kolstøvu članku, između ostaloga i oko državne zastave Bosne i Hercegovine u ratnom razdoblju 1992-1995, za koju Kolstø tvrdi da je donesena samo zato da se ne provociraju Hrvati i Srbi pa je izabran dizajn sa srednjovjekovnim ljljanima, dok su muslimanske ratne jedinice koristile vjersku zastavu s polumjesecom i zvijezdom na zelenoj podlozi. Šadinlija to negira i navodi da Armija BiH imala službenu zastavu koja je slična državnoj zastavi s ljljanima. **Pål Kolstø** (*Odgovor Mesudu Šadinliji*, str. 283-286) u svojem reagiranju kaže između ostaloga da on nije „etnizirao“ zastavu BiH samo na muslimansku etničku grupu, već su to učinili građani Bosne i Hercegovine. **Krešimir Kužić** (*Odgovor na osam primjedbi*, str. 287-308) reagira na kritički osvrt Amira Klike u 33. broju *Priloga* oko njegove knjige „Hrvati i križari“. Iscrpnim navođenjem izvora Kužić objašnjava svoje korištenje nekih termina poput „contra paganos“ za muslimane tokom križarskih ratova, osvajanje ili oslobađanje nekog grada ili tvrđave na Istoku, koje je koristio u svojoj knjizi.

Rad Latinke Perović (*Modernizacija srpskog društva – pokušaji i ograničenja*, 309-322) nalazi se pod poglavljem „Izlaganja sa naučnih skupova“, a govori o pojedinim razdobljima razvoja Srbije te o prilikama i šansama koje je Srbija propustila na tom putu modernizacije. Kroz povijesni presjek razvoja Srbije autorica opisuje sukob između legalista i reformista, koji je uz kontinuitet nacionalne ideologije postepeno udaljavao Srbiju od njene europeizacije.

U „*Osvrtu*“ nalazi se dulji prilog **Muhameda Filipovića** vezan za knjigu Smaila Čekića (*Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu* [I i II, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava i KULT/B, Sarajevo 2004], str. 323-340).

Posljednjih stotinu stranica *Priloga* zauzima cjelina pod naslovom „*Prikazi*“ u kojoj su objavljeni prikazi 32 knjiga ili časopisa. Svi radovi imaju kratak sažetak na engleskom jeziku.

Željko KARAUŁA

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

38

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a bold, sans-serif font, followed by the word 'press' in a smaller, lowercase, sans-serif font. The 'FF' is stylized with a horizontal line through the middle of the letters.

ZAGREB 2006.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 38

Izdavač

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača

Miljenko Jurković

Glavni urednik

Borislav Grgin

Uredništvo

Ivo Goldstein
Boris Olujić
Mario Strecha
Božena Vranješ-Šoljan

Tajnik uredništva

Hrvoje Gračanin

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje

Ovi su Radovi tiskani uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Naslovna stranica

Iva Mandić

Računalni slog

Boris Bui

Lektura i korektura

Ivan Botica

Tisak

Tiskara Rotim i Market, Lukavec

Tiskanje dovršeno u listopadu 2006. godine

Naklada

400 primjeraka